

Fratelli tutti: de socis a germans

La nova encíclica del Papa Francesc vol proposar una “forma de vida amb sabor a Evangeli”, com volia sant Francesc d’Assís, en qui s’inspira. Francesc ens convida a un amor que va més enllà de les barreres de la geografia i de l’espai. Perquè estimar-nos com a germans dona sentit al viure i fa felicitat.

Ma. Dolors Oller Sala

Doctora en Dret i professora de Moral Social a l’Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona

Amb un llenguatge directe i contundent, *Fratelli tutti* no sols vol denunciar sinó també ajudar a construir. En aquest breu comentari vull fer-ne una lectura, de les moltes possibles, des de la clau de les actituds necessàries per a interioritzar uns valors que ens portin a l’acció de tots en favor de tots.

LA PARÀBOLA DEL BON SAMARITÀ (LC 10, 25-37) QUE INSPIRA TOTA L’ENCÍCLICA

Qualsevol persona pot deixar-se interpellar per aquesta paràbola ja que resumeix l’essencial de la condició humana i és fàcilment aplicable al nostre temps. No parla en abstracte sinó en concret. I és un encert presentar-la a la manera de les contemplacions ignasianes dels *Exercicis Espirituals*, invitant a posar-nos en la pell dels perso-

natges, fins i tot de l’home ferit, i accentuant la crida de Jesús a fer-nos proïsme de qui ho necessita. Al sacsejar-nos per dins, ajuda a que cadascú pugui veure la seva realitat i a que aflori també el millor de si, possibilitant fer passes vers una cultura alternativa a la de la indiferència regnant (57). Les diferents maneres de procedir que hi surten poden perfectament aplicar-se a institucions i ideologies.

El relat ens revela allò que sovint oblidem: “hem estat fets per a la plenitud que sols s’assoleix en l’amor”. Per tant, “no és una opció possible viure indiferents davant el dolor, no podem deixar que ningú es quedi “als marges de la vida”. Això ens ha d’indignar, fins a fer-nos sortir de la nostra indiferència. “Això és dignitat”(fer-se proïsme de qui ho necessita) ens diu el Papa. Si la seva necessitat no ens *commou* ni ens *mou* és que hem perdut la nostra dignitat! (68). A més d’interpellar el nostre comportament i actituds concretes i demanar la implicació amb el nostre entorn més proper, la Paràbola exhorta a no fer-ho en solitari, sinó a buscar

altres per fer-nos càrrec de la realitat que ens correspon.

La invitació de Jesús és a fer-nos proïsme d’aquell que necessita la nostra atenció. I a anar ampliant el nostre cercle fins a donar a la nostra capacitat d’estimar una dimensió universal “capaç de traspasar tots els prejudicis, totes les barreres històriques i culturals, tots els interessos mesquins” (83). Amb aquesta actitud d’obertura és possible veure al diferent com si fos de la “pròpia carn” (Is 58,7). La fe cristiana dona al reconeixement de l’altra la consciència que Déu estima cada ésser humà amb un amor infinit; això li confereix una dignitat infinita (85). El cristià en cada germà abandonat o exclòs serà invitat a reconèixer el mateix Crist (cf. Mt 25).

EL PAS D’UN MÓN DE SOCIS A UNA COMUNITAT MUNDIAL DE GERMANS

L’ésser humà està fet de relacions, de vincles. No es pot desenvolupar ni trobar la seva plenitud si no és en l’entrega de si mateix als altres (GS 24). Hi ha vida on hi ha vincle, comunió, fraternitat (87): aquí rau el secret de la veritable existència humana. Déu fa possible l’experiència d’estimar l’altre per ser qui és, gratuïtament; això ens mou a ajudar-lo a que pugui tenir una vida millor. Només si cultivem aquesta forma de relacionar-nos farem possibles l’amistat social que no exclou ningú i la fraternitat oberta a tots (93.94).

Anar més enllà del nostre món d’interessos ens demana construir societats obertes i integradores. Avui tot conflueix per posar l’amor en tensió vers la comunió universal

No es pot trobar la plenitud si no és en l'entrega de si mateix als altres



(95): el nombre cada cop més gran d'interdependències i de comunicacions fan ser més conscients que totes les nacions de la terra comparteixen un destí comú (96). I no podem oblidar que, tot i la diversitat d'ètnies, societats i cultures, tenim sembrada la vocació de formar una comunitat de germans que s'acullen recíprocament i es preocupen els uns dels altres, anant més enllà dels interessos personals, grupals, de país. També l'Església s'ha d'entendre des d'aquesta dimensió alhora comunitària i oberta, per viure cap endins i cap enfora la fraternitat.

Ens cal refer vincles. Si només som capaços de ser socis (unir-nos per interessos) creem mons tancats, individualistes i amb grans desigualtats. Es tracta, doncs, de fer jugar la llibertat en la seva dimensió social que no pot prescindir de la igualtat i la justícia. Tampoc la igualtat s'aconsegueix definint-la en abstracte, sinó que és el resultat del cultiu conscient i pedagògic de la fraternitat. Aquesta ens fa adonar que la persona humana està naturalment oberta als vincles amb els altres al fonamentar-se en el reconeixement de la vàlua de tot ésser humà (la seva dignitat). I això es pot aplicar tant a les persones com als grups socials i als països. La llibertat i la igualtat s'orienten a l'amor i a l'enriquiment mutu: tots ens necessitem. La fraternitat viscuda genera comunitat i interès pel bé comú (68). Per això, les religions es troben en aquesta realitat profunda de la dignitat humana i quan es promouen a través del diàleg entre les cultures i la cerca de la pau, se situen al servei de la fraternitat en el món (271 ss).

FRATERNITAT UNIVERSAL I AMISTAT SOCIAL, INSEPARABLEMENT ESSENCIALS

Ambdós pols son la raó de ser de la encíclica; han d'anar units, doncs separar-los condueix a la deformació i a la polarització. La dignitat humana manté viva i fecunda aquesta polaritat. La fraternitat universal fa referència a que tots els éssers humans son germanes i germans. Se li oposa l'individualisme exacerbant, propi d'un món tancat. L'amistat social comença en l'entorn proper però va més enllà; arrelada en l'amor a la pròpia ciutat o país, esdevé llavors condició de possibilitat d'un veritable aperturisme universal (145).

Cal començar per un canvi personal (en llenguatge cristià, *conversió*) d'actituds que ens faci viure d'una altra manera, amb amor compassiu vers els altres, especialment pels més febles. Això també és aplicable als països del món: caldria que pensessin i actuessin com a família humana (141). Per això, hem d'anar més enllà de l'*utilitarisme*, impulsant una cultura social i política que incorpori la gratuïtat en les relacions entre persones,

collectius i també entre països. En tot això és indispensable un diàleg precedit de l'escolta i l'encontre. Per a que hi pugui haver un fecund intercanvi necessitem "descobrir les riqueses de cadascú, valorar allò que ens uneix i veure les diferències com oportunitats de creixement en el respecte a tots"(134).

Viure la sana tensió global-local és indispensable per no tancar-nos sobre nosaltres mateixos i no perdre'ns tampoc en un universalisme abstracte i homogeneïtzador que destrueix tot particularisme. Així mateix, cal no oblidar que l'àmbit local és l'espai que possibilita posar en marxa mecanismes de subsidiarietat, inseparables de la solidaritat, com vol la DSE (149). Aquest enfoc reclama "l'acceptació joiosa de que cap poble, cultura o persona pot obtenir-ho tot de sí mateix". Els altres ens són constitutivament necessaris per construir un projecte comú (150). Ara bé, fer possible el desenvolupament d'una comunitat mundial, capaç de realitzar la fraternitat a partir de pobles i nacions que visquin l'amistat social, demana "la millor política posada al servei del veritable bé comú" (154). I això exigeix la decisió i la capaci-

La igualtat és el resultat del cultiu conscient i pedagògic de la fraternitat

tat per a trobar els camins eficaços que ho facin realment possible. El treball per a generar processos socials de fraternitat i de justícia per a tots entra en el camp de la caritat política o amor en les macro-relacions, com ara les relacions socials, econòmiques i polítiques (180.181). En aquesta tasca hi té un paper important el valor i la promoció de la pau, on el perdó hi ocupa un lloc central per poder arribar a una societat de persones reconciliades (227-229).

ESPIRITUALITAT FRANCISCANA, PERÒ TAMBÉ IGNASIANA

Fratelli tutti té una clara inspiració franciscana, com ha explicat el Papa Francesc; però també és molt ignasiana, espiritualitat que amara de la seva formació com a jesuïta; ambdues tradicions s'articulen en bona complementarietat. Així, en tot el text es percep la necessitat urgent que de les paraules es passi a les concrecions pràctiques. Perquè "l'amor s'ha de posar més en les obres que en les paraules (*Exercicis Espirituals* 230, n. 1). És a dir, aquestes s'han de transformar en fets per a que l'amor mostri la seva autenticitat. Estimar amb obres, amb l'entrega d'hom mateix, és la veritat de l'amor.

Les transformacions que proposa el Papa Francesc són de gran envergadura: han de començar amb un canvi personal, però dependran de la seva implantació a escala global, amb la participació dels grans actors econòmics i polítics. Les possibilitats de compromís són immenses. I la Paràbola del bon samarità pot també il·luminar-nos

a l'hora de preguntar-nos *de qui fer-nos proïsme, com i des d'on* actuar, ja sigui en àmbits propers o llunyans, sempre posant en joc l'amor polític-social (caritat política). I aquí entra en acció quelcom tan ignasià com el discerniment, que posa la intel·ligència i la raó al servei de l'amor, transformat així en amor discernit, per tal que pugui ser més eficaç. Del que es tracta és de prendre bones decisions des d'una llibertat alliberada d'egocentrisme, posant-t'hi amor. Cal que quan prenem decisions sempre tinguem en compte la sort dels últims. Totes les accions concretes en aquesta línia esdevenen llavors amor transformat en servei, donació als altres.

L'espiritualitat ignasiana es percep també en els diferents equilibris entre local/global, individual/social, personal/institucional, en la seva combinació i articulació i en l'èmfasi posat en la cultura del saber escoltar i del posar-nos en el lloc de l'altre per tal d'assumir responsabilitats que seran sempre coresponsabilitats. El dinamisme universal de l'amor ho relaciona tot, la macro-arquitectura amb l'artesanía del dia a dia. En aquest marc, la forma de ser solidaris esdevé lluitar contra les causes que fan inhumà el nostre món.

UN CANT CORAL

Llegint aquesta encíclica —que podria anomenar-se la encíclica

de la inclusió—, tothom es pot sentir concernit, perquè per a tots hi ha un lloc per implicar-se, segons les capacitats (els dons) rebuts que cal fer fructificar en benefici de tots. És fonamental saber discernir i decidir des d'on i com comprometre's. Convé també plantejar-se que per un millor servei aquest compromís sigui amb altres, comunitari. Ens serà més fàcil per discernir solidaritats, fer autocrítica i no caure en egocèntrics personalismes estèrils. I en el món de les tecnologies en el que vivim, caldrà viure enxarxats per la solidaritat.

Fratelli tutti possibilita entrar-hi amb diferents claus de lectura com ara: des de la mirada dels empobrits (persones concretes, col·lectius i pobles sencers), de les persones més fràgils de les nostres societats (ancians, nens abandonats i maltractats, malalts), de les dones, dels migrants... És un encert del text com està construït. Això no obstant, sorprèn que una encíclica amb tanta sensibilitat social no hagi dedicat una mica més d'espai a la situació de la dona avui en el món i ni tan sols n'anomeni cap com a referent del tenir cura i el compromís pels altres.

És hora de sentir-nos tots coresponsables en la construcció d'un "nosaltres" inclusiu que abraçi el món sencer. Que la música de l'Evangeli no deixi de vibrar en les nostres entranyes. I que s'expressi amb confiança en un cant humà coral: les mil i una formes de concretar l'amor fratern.

1 Foto: rawpixel.com a PxHere.